

Світлана Кондратюк
ORCID iD 0000-0003-4037-6291

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, буд.18/2, 02154, м. Київ, Україна
s.kondratiuk@kubg.edu.ua

Ілона Кушнір
ORCID iD 0000-0002-0965-0750

магістрант Педагогічного інституту,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, буд.18/2, 02154, м. Київ, Україна
iskushnir.pi19@kubg.edu.ua

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ПСИХОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто теоретичні підходи до використання ігор психологічного спрямування у закладах дошкільної освіти. З'ясовано необхідність врахування класифікації ігор в процесі організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку з виокремленням групи ігор психологічного спрямування. Доведено, що усвідомлення та визначення спільних суттєвих ознак ігор педагогічного та психологічного спрямування є основою класифікації та забезпечує якість освітнього впливу на дітей. Уточнено поняття «психологічні ігри», що беруть початок від психотехнічних вправ, і які широко використовують під час проведення психологічних тренінгів і спрямовані на розвиток психічних процесів та властивостей особистості. Виокремлено складники психотехнічних вправ, що є елементами психологічних ігор. Обґрунтовано взаємозв'язок дидактичних ігор та ігор психологічного спрямування. Розроблено комплексну модель ігор психологічного спрямування, що враховує різні сфери психічного розвитку особистості дитини дошкільного віку: когнітивну, соціальну, емоційну, вольову та є складником дидактичних ігор. Одним із видів таких ігор є кінезологічні вправи, що забезпечують баланс емоційного та фізичного складника. Структуровано способи впливу психологічних ігор на розвиток таких психічних процесів особистості дошкільника, як: відчуття, сприйняття, мислення, свідомість, мова, пам'ять, уява; розвиток вольових якостей, проактивності, самоповаги, розвиток навичок спілкування, розвиток міжпівкульної спеціалізації, розвиток почуття доброзичливості; зняття напруженості, невротичних станів, страхів.

Ефективність впровадження в освітній процес різноманітних ігор психологічного спрямування залежить від професіоналізму педагогів та забезпечить розв'язання конкретних завдань практичного характеру, що дозволить поліпшити освітній процес та комунікацію всіх його учасників.

Ключові слова: діти дошкільного віку, ігрова діяльність, класифікація ігрової діяльності, психотехнічні вправи, психологічні ігри.

© Кондратюк С., Кушнір І., 2020

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.3.7>

Вступ. Головним видом діяльності дітей дошкільного віку, що забезпечує гармонійний розвиток особистості, є гра. Завдячуючи ігровій діяльності, дитина відкриває для себе навколишній світ, вчиться аналізувати явища, розуміти стосунки між людьми, взаємодіяти, а ще гра підтримує та зміцнює нервову систему дитини, адже дарує їй радість, забезпечує почуття комфорту, впевненості у власних діях, надає можливість тренуватися діяти в умовному плані, здобувати життєву компетентність. Тому процес якісної організації ігрової діяльності, що включає врахування і розуміння спільних суттєвих ознак (класифікації) ігор та не випускає з уваги особливостей сьогодення (загальної психологічної напруженості у суспільстві, пов'язаної з економічною кризою, соціальними потрясіннями, впливом стресогенного середовища сучасного суспільства, обумовленого світовою пандемією) вкрай важливий, адже дозволить майбутнім поколінням набувати більш високого рівня власної життєвої компетентності. Якісна організація ігрової діяльності у ЗДО з урахуванням сучасних соціальних, психологічних потреб є однією з умов розвитку особистості дошкільника, що відбувається внаслідок психолого-педагогічних впливів дорослого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що питання ігрової діяльності багатогранне, адже науковці розглядали вплив ігрової діяльності на розвиток дитини (Л. Виготський, А. Макаренко, В. Мухіна, Н. Огаркова, С. Рубінштейн, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та ін.), вивчали мотиви ігрової діяльності (Л. Виготський, С. Рубінштейн), досліджували психологію гри дітей різного віку (П. Гальперін, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, Ф. Фрадкіна та ін.), виділяли гру як засіб пізнання дійсності

(Г. Беленька, П. Підкасистий, Ж. Хайдаров та ін.), як засіб засвоєння знань, умінь і навичок (П. Лесгафт, В. Сухомлинський та ін.), як засіб педагогічного впливу (А. Макаренко, К. Ушинський та ін.), виокремлювали гру як мовну вправу (О. Сергеева, М. Сухолуцька та ін.), вивчали значення гри для організації рухів (Т. Гіневська, О. Запорожець), розглядали гру як прояв уяви та фантазії, що стимулюються різноманітними афективними тенденціями (К. Бюлер, Дж. Стенлі, В. Штерн), пов'язували гру з розвитком мислення (А. Сікорський, Дж. Дьюї); вивчали прояв творчих здібностей в іграх (О. Усова) (Дуткевич, 2012); виявляли взаємозв'язок гри і спілкування (Н. Анікеєва, М. Лісіна та ін.); розглядали гру як чинник психологічного впливу (С. Ройз, К. Фопель) (Фопель, 1998).

Навіть поверховий погляд на ігрову діяльність свідчить, що ігри дітей дошкільного віку безмежно різноманітні.

Розроблення теоретичних засад педагогічного керівництва ігровою діяльністю дітей дошкільного віку, насамперед вимагає чіткої організації процесу їх здійснення, а відтак і розуміння спільних суттєвих ознак, що допомагатимуть в процесі організації та проведення.

У психолого-педагогічній літературі є чимало різних підходів до класифікації ігор, що обумовлює тотожність окремих видів, зокрема класифікації Ю. Аркіна, Л. Артемова, К. Гарвей, К. Гроса, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, П. Лесгафта, Ж. Піаже, О. Сорокіна, Ф. Фребеля, В. Штерна (Дуткевич, 2012), та класифікації ігрових технологій на основі технології ігрової взаємодії в освітньому процесі, імітаційно-моделюючих ігор, мовної та мовленнєвої гри (Руденко, 2019) та ін.

Звернемося до психологічних теорій науковців, що розробляли питання класифікації ігор: за В. Штерном (1997) (індивідуальні і соціальні), К. Гросом (1916): (рухливі, розумові, сенсорні, інтелектуальні ігри), за Д. Ельконіним (2005) (сюжетно-рольові та ігри за правилами) та типологія ігор за різними правилами Дж. Коулмена (1966); за К. Гарвей (1991) (ігри з рухами і взаємодією, ігри з предметами, мовленнєві ігри, ігри із соціальним матеріалом, ігри з правилами, ритуальні ігри); за С. Новосьоловою (1995) (самостійні ігри – гра-експеримент; сюжетні ігри: сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані; ігри, що виникають за

ініціативою дорослих: навчальні ігри, ігри-забави, ігри-розваги, інтелектуальні, святково-карнавальні, театральні-постановочні; а ще ігри народні; ігри на теми літературних творів (І. Д. Власова, З. В. Лиштван, Т. А. Маркова,); ігри з тваринами (Е. Янакієва); ігри у процесі малювання (Т. С. Казакова, Т. С. Комарова, Є. А. Фльоріна); комп'ютерні ігри (В. В. Безменова, Є. В. Зворигіна, Л. А. Яворончук); театралізовані ігри (Р. К. Сержошнікова), (Дуткевич, 2012) і психологічні ігри та вправи за К. Фопелем (1998). Загальний підхід, що представлений сьогодні у підручниках та посібниках з дитячої психології вирізняє дві великі групи: творчі ігри (сюжетно-рольові, будівельні, ігри-драматизації) та ігри за правилами (дидактичні та рухливі).

Ігрова діяльність в ЗДО розв'язує широке коло питань, основними з яких є: педагогічні та психологічні, що тісно пов'язані між собою. Щодо розробок педагогічного спрямування, то їх досить багато, адже дитяча гра навіть набула статусу дидактичного методу, що ж до сфери психологічного спрямування, то у цій царині гра розглядається здебільшого як діагностичний чи корекційний засіб і є полем діяльності професійних психологів. У свою чергу це призводить до того, що педагогічне керівництво ігровою діяльністю в ЗДО здебільшого розглядається як використання ігор певного спрямування (творчих та за правилами), у той час, як психологічні ігри (такі, що спрямовані на розвиток особистості, її здатності комунікувати та взаємодіяти за К. Фопелем) отримують обмаль уваги.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Незважаючи на таке широке коло досліджень щодо класифікації ігор, сьогодні немає детальної розробки у царині класифікації саме ігор психологічного спрямування, що можуть слугувати основою для корекції поведінкових проявів вихованців ЗДО. Найбільшим доробком у розробці цього питання можна вважати дослідження Клауса Фопеля, що є збіркою інтерактивних ігор, спрямованих на забезпечення психічного здоров'я та емоційного досвіду дітей шкільного віку (з 6 років). На думку автора, проведення подібних ігор з дітьми молодшої школи сприяє розвитку їх емоційного інтелекту, допомагає створити в класі

атмосферу взаємодопомоги, довіри, доброзичливого та відкритого спілкування дітей між собою та з вчителем, поліпшивши тим самим освітній процес (Фопель, 1998).

Особливо сьогодні такі ігри вкрай важливі, адже дуже велика кількість дітей страждає від самотності та ізоляції, нестачі живого спілкування, тому навчити батьків та дітей грати в психологічні ігри, що будуть охоплювати різні сфери розвитку особистості, посилювати психологічні зв'язки між дітьми та батьками, педагогами, іншими дітьми, розвивати здатність дитини встановлювати та підтримувати контакти є безумовною необхідністю подальшого комфортного життя.

У наукових розвідках чимало уваги приділено феномену дитячої гри, що є відображенням дорослого життя з його недоліками. Серед яких: батьки все більше часу проводять за телевізором, комп'ютером в Інтернет-мережі, натомість діти не отримують достатньої кількості уваги з їх боку; ще одна причина – все більше у суспільстві з'являється неповних родин, де вихованням дитини займається переважно один із батьків; переобтяжені розв'язанням економічних питань дорослі майже не приділяють часу дітям, які у свою чергу усе менше займаються спортом та мають шкідливі звички в харчуванні. Як наслідок, маємо низку питань погано регульованої поведінки навіть у вихованців ЗДО. Багатьом дітям все складніше вчитися комунікувати як із ровесниками, так і з дорослими. Вони не розуміють і не враховують особливостей інших людей, їм складно уважно слухати педагога, увагою якого вони хочуть володіти. Усе це погіршує якість освітнього процесу. Отже, пріоритетність у сучасній дошкільній освіті має надаватись створенню середовища для повноцінної ігрової діяльності дітей, їх співпраці у процесі розв'язання різнопланових пізнавальних задач, саморозвитку та самореалізації особистості дитини (Половіна, Ліпчевська, 2018). Тому за доцільне вважаємо приділити увагу питанню класифікації ігор для дітей дошкільного віку, що мають психологічне спрямування і в подальшому дозволять педагогам використовувати їх з метою регуляції емоційних станів дитини.

Мета статті – з'ясувати та уточнити поняття «психологічні ігри»; на основі існуючих традиційних класифікацій ігор, що мають психологічне спрямування, розробити комплексну модель ігор психологічного спрямування, що враховуватиме різні сфери психічного розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оскільки на сучасному етапі немає єдиного підходу до класифікації психологічних ігор, їх не виокремлено в складі ігрової діяльності, вважаємо за необхідне розробити таку класифікацію на основі підходів до дидактичної гри та психотехнічних вправ.

Ми обрали саме ці види ігор, адже ініціатива у таких іграх спочатку належить дорослому, який розробляє правила, забезпечує ігровий матеріал, залучає дітей до гри, та ще така гра має провідне значення у розумовому вихованні дошкільників. Дидактичні ігри виступають, насамперед, «школою розуму», розвиваючи інтелектуальні процеси дошкільників: здатність розрізняти, об'єднувати, групувати, спостерігати, як і психологічні (Піроженко та ін., 2016). Базуються вони на основі виконання певних розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння, аналогії). Психологічна гра, як і будь-яка дидактична, містить уявну ситуацію, і досить жорсткі правила, що чітко пояснюються дитині перед початком гри, а також нагадуються у процесі її виконання. Саме ця ознака є базовою для віднесення психологічних ігор до класу дидактичних. Відхід від правил гри робить її або нецікавою, або перетворює на інші різновиди ігор, в яких завжди присутній переможець (натомість у психологічних – перемагають усі). Як і дидактичні, ігри психологічного спрямування організовуються і створюються дорослим спеціально у навчальних цілях. Однак із визначенням поняття «психологічні ігри» є чимало суперечностей.

Це питання досить складне та неоднозначне, тому, насамперед, маємо з'ясувати сутність цього терміну. Ще на початку ХХ століття німецький психолог Вільям Штерн запропонував термін психотехніка, що використовується для позначення практики управління психічними явищами і процесами, й сьогодні широко залучають у форматі психотехнічних вправ під час проведення тренінгів. Згодом Гуго Мюнстерберг уточнив завдання психотехніки та окреслив основні сфери її використання: судова, комерційна, медична, акторська та інші (Большой психологический словарь, 2009). Сьогодні психотехнічні вправи широко використовуються під час проведення тренінгових занять, з метою професійної освіти та корекції поведінкових проявів. Так

сучасні науковці у сфері юридичної психології визначають змістовною одиницею аналізу навчально-розвивальної діяльності, яка має місце під час тренінгу, психотехнічну вправу, як засіб діяльнісного опосередкування навчального матеріалу. Її виконання – це довільна дія, акція (але не реакція), своєрідний експеримент, пов'язаний з вирішенням навчально-розвивального завдання. З позицій системного підходу тренінгові вправи розглядають як елементи цілісної програми поетапного цілеспрямованого впливу на групу та окремих членів цієї групи. Добір вправ, їх зміст визначається метою тренінгу, розумінням того, які саме психічні функції мають бути задіяні під час виконання навчальних професійних завдань. Психологічний зміст вправи пов'язаний з питанням про те, які психічні функції будуть задіяні під час її виконання, для чого саме, яку роль вони відіграють (Мороз, 2013).

Досить часто процес виконання таких вправ – творчий процес створення власного, індивідуального способу діяльності, який треба усвідомити, зафіксувати як набутий досвід, тому у цьому питанні важливу роль грає рефлексія. Особливістю проведення таких вправ є складові: що було зроблено, чому саме так, як відреагували інші учасники на дії кожного. Важливою умовою вправляння є наявність еталону дії, зразка для аналізу та відтворення. Застосування даного методичного прийому має активізувати процеси інтеріоризації-екстеріоризації, схематизації-конкретизації, пов'язати внутрішнє і зовнішнє, теоретичне і практичне у формі усвідомленої дії з подальшим її вдосконаленням на рівні вміння і навички. Саме тому використання психотехнічних вправ є досить ефективним. Що ж до використання елементів таких вправ як ігор психологічного спрямування, то такий процес в першу чергу спрямований на розв'язання конкретних завдань практичного характеру й дозволить поліпшити процес комунікації всіх його учасників (Філоненко, 2008), тому питання про доцільність використання таких ігор наразі не стоїть.

Серед ігор даного виду виокремлюють ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, організаційно-діяльнісні, імітаційні та ділові ігри (Вачков, 2007). А ще організаційно-навчальні, моделюючі, інноваційні та дистанційні (Балахтар, 2015).

П. Щербань запропонував класифікацію навчально-педагогічних ігор у вигляді піраміди, де в основі містяться рольові ігри, мозкова атака та ігрове проектування,

що звужуються до імітаційних та ситуаційних, а на вершині піраміди розміщуються організаційно-ділові (Щербань, 2004). Але така класифікація прийнятна для розв'язання питань професійної освіти чи проведення повноцінних тренінгових занять. Натомість вихователь не повинен здійснювати корекцію поведінкових проявів дитини засобом психологічного впливу, адже не має ні часових, ні просторових, ні правових, жодних інших можливостей для проведення такої роботи.

Отже, маємо виходити з інших базових засад у класифікації таких ігрових вправ. На нашу думку, психологічні ігри для дітей – це інструмент педагогів та психологів для діагностики та допомоги дітям під час розв'язання освітніх, соціальних та особистих завдань. Психологічні ігри необхідні для розкриття внутрішнього світу дитини, її емоційних станів, опанування новими навичками у різних сферах (когнітивній, емоційній, вольовій, соціальній) (Kondratiuk, 2018). Варто зазначити, що ігри психологічного спрямування мають забезпечувати гармонійний баланс, рівновагу між усіма сферами розвитку дитини, що можемо спостерігати на прикладі кінозологічних вправ. Тому в основу поділу можна покласти ті сфери психічного розвитку, що будуть активно задіяні у процесі психологічних ігор. Спираючись на класичний підхід в класифікації ігрової діяльності дошкільника (Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років, 2016) та виокремивши схожість в організації проведення (Беленька та ін., 2013) пропонуємо віднести ігри психологічного спрямування до групи ігор за правилами та виокремити у їх складі групи згідно сфери розвитку психічних процесів (емоційні, когнітивні, вольові, соціальні) та доповнити їх кінозологічними вправами. Нижче наводимо структурну схему такого поділу (Рис.1).

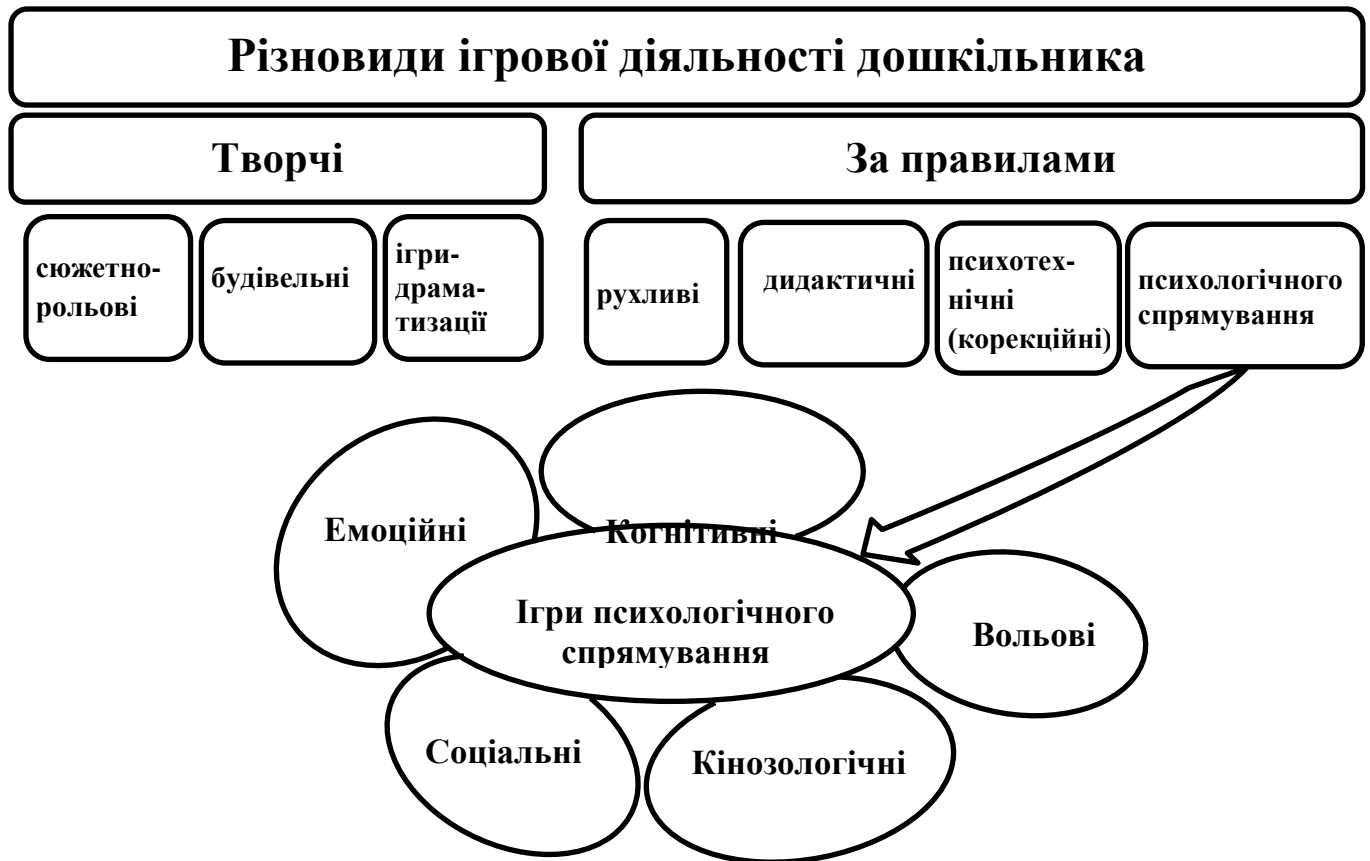

Рисунок 1. Різновиди ігрової діяльності дошкільника

Такі ігри регламентовані правилами, і основою тут є розум і певний досвід малюка. В процесі гри дитина знаходить вирішення проблеми та засвоює ефективні шляхи подолання ситуації, що склалася. Можна зазначити, що за допомогою психологічних ігор рішення приходить швидше і легше. Окрім того, психологічні ігри для дітей спрямовані на те, щоб розвинути пам'ять, реакцію, увагу, уяву, кмітливість, музичний слух та ін. Такі ігри зазвичай допомагають виявленню лідера в колективі дітей, допомагають в опануванні навичками взаємодії та партнерства, а ще формують колектив та міжособистісні стосунки його членів, особливо на етапі знайомства та адаптації.

Психологічна гра спрямована на те, щоб дитина могла не тільки подолати сором'язливість, але й стати впевненою у собі та своїх діях. Вони допомагають розв'язати низку важливих освітніх завдань: вчити дітей визначати та адекватно реагувати на емоційний стан інших людей; свідомо регулювати свою поведінку і власний емоційний стан, підвищувати соціальну компетентність; знайомити дітей з

різними способами коригування емоційного стану; навчати прийомам зняття емоційної напруги; розвивати самоконтроль і саморегуляцію емоційного стану; розвивати навички спілкування, інтерес до вивчення особливостей власного організму; виховувати позитивне ставлення до себе і навколишнього світу, сприяти згуртуванню дитячого колективу та багато ін. Спробуємо структурувати способи впливу вище окреслених ігор на розвиток психічних процесів (Таб.1):

Таблиця 1. Види впливу психологічних ігор

Типи ігор	Вплив на розвиток психічних процесів
Пізнавальні	спрямовані на розвиток психічних процесів: відчуття, сприйняття, мислення, свідомості, мови, пам'яті, уяви, уявлень
Емоційні	ігри на розуміння та розрізнення емоцій, почуттів, психічних станів, емпатійні, мотиваційні, з імітацією полярних поведінкових проявів, на емоційно-позитивні стани та ставлення, на розвиток почуття доброзичливості; зняття напруженості, невротичних станів, страхів
Вольові	спрямовані на розвиток вольових якостей (цілеспрямованості, мужності, рішучості, самостійності, наполегливості), проактивності, самоповаги, усвідомлення особистістю мотиву свого вчинку, самооцінку, самоконтроль, тренування самоорганізації...
Соціальні	ігри спрямовані на розвиток навичок спілкування, знання правил поведінки в громадських місцях, у родині; ігри на довіру, групову взаємодію, партнерство, розвиток почуття колективізму, на визначення лідера, уміння діяти спільно з іншими; ігри на позбавлення комплексів, на формування вмінь наводити аргументи, відстоювати власну позицію.
Кінозологічні	розвиток міжпівкульної спеціалізації, взаємодії та зв'язків; синхронізації півкуль; розвиток дрібної моторики, здібностей, мовлення та інших психічних процесів...

Висновки. Гра – важлива умова психічного розвитку особистості. Від того, у який спосіб організована ігрова діяльність залежить успішність процесу формування майбутньої особистості. Ґрунтовні знання психологічних закономірностей ігрової діяльності – важлива складова професійної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти. Робота з розробки теоретичних засад педагогічного керівництва ігровою діяльністю, що ґрунтується на усвідомленні та визначенні спільних суттєвих ознак ігор педагогічного та психологічного спрямування забезпечує якість освітнього впливу на

підростаюче покоління і є однією зі складових професіограми педагога ЗДО. Оскільки на сучасному етапі ігри психологічного спрямування широко використовуються як психотехнічні вправи під час проведення тренінгових занять і знайшли часткову сферу використання у освітньому процесі ЗДО, то виникає потреба у розробленні коректних та доцільних способів їх застосування, які мають ґрунтуватися на правилі заміщення (все, що відомо про одну гру даного виду, належить і до інших ігор цього виду). Отже, необхідність в їх класифікації є актуальним завданням. Запропонований поділ ігор, що ґрунтується на класичній класифікації ігрової діяльності дошкільника, враховує психологічну складову даного виду діяльності. За такої умови, вбачаємо за доцільне до всіх ігор даного виду розробити методiku педагогічного керівництва. Тільки за дотримання такого підходу впровадження ігор психологічного спрямування у освітній процес ЗДО буде ефективним та гармонійним.

Література

- Балахтар В. В. Соціально-психологічний тренінг і маніпуляція : навч.-метод. посібник. Вишниця: Черемош, 2015. 432 с.
- Большой психологический словарь : под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. Изд. 4-е, расш. Москва : АСТ МОСКВА; Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2009. 811 с.
- Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники : Учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Ось-89, 2007. 256 с.
- Грос К. Душевная жизнь ребенка. Киев: Издание Киевского Фребелевского общества, 1916. 242 с.
- Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук, кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
- Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : Навч. Посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
- Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік : посібник / Т.О. Піроженко та ін. Київ : Генеза, 2016. 88 с.
- Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми «Дитина») : навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька та ін. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 220 с.
- Мороз Л. Психотехнічна вправа як одиниця аналізу тренінгового процесу URL: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-15-13-14/348> (дата звернення: 13.08.2020).
- Новоселова С.Л. Новая классификация детских игр / Игра и развитие ребенка в дошкольном возрасте : Материалы международной научно-практической конференции. Ч. I. Москва : 1995. с.12-13

- Половіна О. А., Липчевська І.Л. Актуальні проблеми перспективності змісту сучасної дошкільної освіти. *Молодий вчений* 2018. № 8.1. С. 89-93.
- Руденко Ю. Використання ігрових технологій у фаховій лінгводидактичній освіті майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти // ISSN Online: 2312-5829 *Освітнологічний дискурс*, 2019, № 3-4 (26-27), С. 130-142, DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.130142>.
- Фопель К. Как научить детей сотрудничать? Психологические игры и упражнения: Практическое пособие / Пер. с нем.; В 4-х томах. Т. 2. Москва : Генезис, 1998. 160 с.
- Філоненко М. М. Психологія спілкування : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
- Штерн Вильям. Умственная одаренность: психологические методы испытания умственной одаренности в их применении к детям школьного возраста : пер. с нем. А. П. Болтунов. СПб. : Союз, 1997. 128 с.
- Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : Навч. посібник Київ : Вища школа, 2004. 207 с.
- Coleman, J. S. Introduction: In Defense of Games. *American Behavioral Scientist*, 1966 № 10(2), P. 3–4.
- Elkonin D.B. The psychology of play *Journal of Russian and East European Psychology*, vol. 43, no. 1, January-February 2005, pp. 11-21.
- Garvey Catherine Play. 2nd ed. London : Fontana, 1991. P. 135-137.
- Kondratiuk, S. G. Psychodidactic determinans of the development of children of preschool age. *Wiadomości lekarskie*, 2018, no. 71(6), 1207-1214, PMID: 30267501.

References

- Balakhtar, V. V., (2015). *Socialjno-psykholohichnyj treningh i manipuljacija [Socio-psychological training and manipulation. Educology]*. Vyzhnycja: «Cheremosh», 432 (ukr).
- Bjeljenjka, Gh. V. (Eds.). (2013). *Ighrova dijajlnistj u doshkilnij osviti p'jatyrichnykh ditej (pedagoghichnyj suprovid do prohramy «Dytyna») [Play activities in preschool education for five-year-olds]*. Kyiv : un-t im. B. Ghrinchenka, 220 (ukr).
- Coleman, J. S., (1966) Introduction: In Defense of Games. *American Behavioral Scientist*, no 10(2), 3-4, <https://doi.org/10.1177/000276426601000201> (eng).
- Dutkevych, T. V., (2012) *Dytjacha psykholohija [Child psychology. Educology]*. Kyiv: «Centr uchbovoji literatury», 424 (ukr).
- Elkonin, D. B. (2005) The psychology of play *Journal of Russian and East European Psychology*, vol. 43, no. 1, 11-21. <https://doi.org/10.1080/10610405.2005.11059245> (eng).
- Filonenko, M. M., (2008). *Psykhologhija spilkuvannja [Psychology of communication. Educology]*. Kyiv: «Centr uchbovoji literatury», 224 (ukr).
- Fopel, K., (1998). *Kak nauchit' detej sotrudnichat'? Psihologicheskie igry i uprazhnenija: Prakticheskoe posobie [How to teach children to cooperate? Psychological Games and Exercises: A Practical Guide]* p.2, Moscow: «Genezis», 160 (rus).

- Garvey, Catherine, (1991), *Play*. 2nd ed. London : Fontana, P. 135-137, ISBN 10: 0674673654 / ISBN 13: 9780674673656, (eng).
- Gross, K. (1916) *Dushevnaia zhizn' rebenka [Spiritual life of the child]*. Kiev: «Publishing house of Kiev Frebel Publication Society», 242 (rus).
- Kondratiuk, S. G., (2018). Psychodidactic determinans of the development of children of preschool age. *Wiadomości lekarskie*, 71(6), 1207-1214, PMID: 30267501. (eng).
- Meshherjakova, B. G., Zinchenko, V. P., (2009). *Bol'shoj psichologicheskij slovar [Great psychological dictionary]*. (4th ed.) Moscow: AST: AST MOSCOW; Sankt-Peterburg: «Prajm-Evroznak», 811 (rus).
- Moroz, L., (2013) *Psykhotekhnicna vprava jak odyncija analizu treninghovogho procesu [Psychotechnical exercise as a unit of analysis of the training process]* Retrieved from <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-15-13-14/348> (ukr).
- Novoselova, S. L. (1995) *Novaja klassifikacija detskih igr / Igra i razvitie rebenka v doshkol'nom vozraste [New classification of children's games / Play and child development in preschool age]*. Materials of an international scientific and practical conference. Part I. Moscow.12-13 (rus).
- Ohneviuk, V. O., Bielenka, H. V., Bohinich, O. L. & Mashovets, M. A. (2016). *Dytyna: Osvitnja proghrama dlja ditej vid dvokh do semy rokiv [Child: Educational program for children from two to seven years]*. Borys Grinchenko Kyiv University, 304 (ukr).
- Pirozhenko, T. O. (2016). *Ihrova diialnist doshkilnyka: molodshyi doshkilnyi vik [Playing activity of a preschooler: junior preschool age]*. Kyiv : Heneza, 88 (ukr).
- Polovina E. A., Lipchevskaya I. L. (2018) *Aktualjni problemy perspektyvnosti zmistu suchasnoji doshkilnoji osvity [Actual problems of perspectiveness of content of modern preschool education]*. *Young Scientist* no 8.1 89-93, (ukr).
- Rudenko, Ju., (2019). Vykorystannja ighrovykh tekhnologhij u fakhovij linghvodydaktychnij osviti majbutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoji osvity [The use of game technologies in professional language didactic education of future educators of preschool education] *Osvitologhichnyj dyskurs*. Borys Grinchenko Kyiv University, no. 3-4 (26-27), 130-142, DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.130142> (ukr).
- Shherbanj, P. M., (2004). *Navchaljno-pedagoghichni ighry u vyshhykh navchaljnykh zakladakh [Educational and pedagogical games in higher educational institutions. Educolog]*. Kyiv: «Vyshha shkola», 207 (ukr).
- Stern, V. (1997). *Umstvennaya odarennost [Mental aptitude]*. Sankt-Peterburg : «Soyuz», 128 (rus).
- Vachkov, I. V., (2007). *Osnovy tehnologii gruppovogo treninga. Psihotehniky. [Basics of group training technology. Psychotechnics. Educology]*. (3rd ed.) Moscow: «Os'», 256 (rus).

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИГР
ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ
В УЧРЕЖДЕНИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Светлана Кондратюк, кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры дошкольного образования
Педагогического института, Киевский университет имени Бориса Гринченко,
бульвар И. Шамо, дом.18/2, 02154, г. Киев, Украина, s.kondratiuk@kubg.edu.ua

Илона Кушнир, магистрант Педагогического института,
Киевский университета имени Бориса Гринченко,
бульвар И. Шамо, дом.18/2, 02154, г. Киев, Украина, iskushnir.pi19@kubg.edu.ua

В статье рассмотрены теоретические подходы к применению игр психологического направления в заведении дошкольного образования. Выявлена необходимость учета вопроса классификации игр психологического направления в организации игровой деятельности. Обосновано, что понимание и определение общих существенных признаков педагогической и психологической направленности является основой для создания классификации и обеспечивает качество образовательного влияния на детей дошкольного возраста.

Доказана взаимосвязь дидактических игр и игр психологического направления. Уточнено понятие "психологические игры". Выделены элементы психотехнических упражнений, которые одновременно являются составляющими психологических игр. Разработана комплексная модель психологических игр, направленная на психическое развитие различных сфер личности ребенка дошкольного возраста: когнитивную, социальную, эмоциональную и волевую. Обосновано, что кинезологические упражнения являются одним из видов психологических игр и обеспечивают баланс между эмоциональной и физической составляющей. Структурировано способы влияния психологических игр на развитие таких психических процессов личности ребенка дошкольного возраста: ощущения, восприятие, мышление, сознание, речь, воображение; развитие волевых качеств, проактивности, самоуважения, самооценки, самоконтроля; развитие навыка общения и взаимодействия в группе; развитие межполушарной специализации; развитие чувства доброжелательности; снятие эмоциональной напряженности, невротических состояний, преодоление чувства страха. Эффективность внедрения в образовательный процесс различных игр психологического направления зависит от профессионализма педагогов и обеспечит решение конкретных задач практического характера, что позволит улучшить процесс коммуникации всех участников.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, игровая деятельность, классификация игровой деятельности, психологические игры, психотехнические упражнения.

APPLICATION OF PSYCHOLOGICALLY AIMED GAMES IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION, THEORETICAL BASIS

Svitlana Kondratiuk, PhD in Pedagogy), senior lecturer of pre-school education department, Pedagogical Institute,

Borys Grinchenko Kyiv University,
b. Shamo Igoria, 18/2, 02154, Kyiv, Ukraine, s.kondratiuk@kubg.edu.ua

Ilona Kushnir, undergraduate, Pedagogical Institute,
Borys Grinchenko Kyiv University,
b. Shamo Igoria, 18/2, 02154, Kyiv, Ukraine iskushnir.pi19@kubg.edu.ua

The article considers theoretical approaches to the use of psychological games in preschool education. The existing scientific approaches to the classification of games are studied. The need to take into account the classification of psychological games in the organization of play activities, because the classification includes consideration and understanding of common features, which will develop and implement common approaches to the organization of play activities in preschool education. The interrelation of didactic games and games of psychological orientation is proved. The concept of "psychological games", which originate from psychotechnical exercises and are widely used during psychological training, has been clarified. A complex model of psychological games has been developed, which takes into account various areas of mental development of the personality of a preschool child: cognitive, social, emotional and volitional. One of the types of such games are canine exercises that provide a balance of emotional and physical components.

The reasons that complicate the process of communication between parents, teachers and children are listed. It is emphasized that the experience of psychological games allows the child to find solutions faster and easier in difficult life situations. The range of psychological and pedagogical possibilities of games of psychological orientation is outlined. The expediency of using such games in the educational process and their ability to influence the emotional connections between children and parents, children and teachers, between children and peers are determined.

The types of influence of psychological games on the development of certain mental processes of personality are structured. Emphasis is placed on the need to develop methods of pedagogical guidance of psychological games and their separation from psychotechnical exercises.

The effectiveness of the introduction of various psychological games in the educational process depends on the professionalism of teachers and will ensure the solution of specific problems of a practical nature, which will improve the educational process and communication of all its participants.

Keywords: play activity, play activity classification, preschool children, psychotechnical exercises, psychological games.

Статтю надіслано 07.04.2020

Прийнято до друку 27.08.2020